

Lana Hudeček

Milica Mihaljević

KOLOKACIJE¹

1. Uvod: Višerječni izrazi u *Mrežniku*

Višerječni izrazi ili višerječne jedinice (MWE) obuhvaćaju frazeme, višerječne nazive, kolokacije, prijedložne glagole (engl. phrasal verbs), koligacije, višerječna imena i čvrste sveze riječi. Višerječne jedinice u *Mrežniku* mogu biti podnatuknice, frazemi, kolokacije. Za takvu smo se jednostavnu podjelu odlučili jer nam se ona čini najprimjerljivija korisniku.

Često je nejasna granica između višerječnoga izraza i slobodnih veza riječi. Kolokacije se u literaturi definiraju na različite načine, a u *Mrežniku* je polazište za razmišljanje o kolokacijama definicija iz baze *Hrvatskoga jezikoslovnog nazivlja – Jena*: „Kolokacija je skup od najmanje dviju punoznačnih riječi koje se pojavljuju zajedno mnogo češće nego što bi se to slučajno dogodilo.“ Ta je definicija za potrebe *Mrežnika* proširena i na skupove u kojima su neki članovi nepunoznačne riječi ili koji se sastoje isključivo od nepunoznačnih riječi (koligacije) kako bi se u *Mrežniku* mogli prikazati međurječni odnosi u svojoj punini. Kolokacije (u ovome širem smislu) u *Mrežniku* se prikazuju u polju kolokacije, a oprimjeruju odabirom korpusnih primjera. Dva su temeljna kriterija za odabir primjera:

1. sadržavaju čestu kolokaciju
2. sadržavaju zanimljivu sintaktičku konstrukciju.

2. Crpenje kolokacija iz korpusa

Kolokacije se iz korpusa crpe na dva načina:

1. s pomoću skica riječi koje su u sklopu projekta *Mrežnik* izrađene u *Sketch Engineu*. Primjer kolokacija dobivenih s pomoću skica riječi nalazi se na 1. slici.

---

¹ Ovo se poglavljje djelomično temelji na radu Hudeček i Mihaljević 2020: 78–111.

kakav?			
bezbojan	325	...	
bezbojnim lakom			
metalik	101	...	
metalik lak			
dvokomponentan	81	...	
poliuretanski	84	...	
akrilan	91	...	
akrilnim lakom			
proziran	177	...	
prozirni lak			
lakirati	31	...	
premazati	38	...	
voden	168	...	
nitro	28	...	
nitro lak			
bazni	59	...	
bazni lak			
jednokomponentan	23	...	
	▼	▼	
oba_u_genitivu			
bezbojan	52	...	
bezbojnog laka			
dvokomponentan	14	...	
dvokomponentnog laka za			
proziran	37	...	
prozirnog laka			
akrilan	19	...	
akrilnog laka			
metalik	15	...	
metalik laka			
klavirski	14	...	
klavirskog laka			
poliuretanski	8	...	
voden	31	...	
vodenih lakova			
taman	17	...	
tamnog laka			
završan	23	...	
završnog laka			
trajan	17	...	
trajnog laka			
	▼	▼	
subjekt_od			
osušiti	46	...	
se lak osuši			
nanositi	40	...	
sušiti	21	...	
učvršćivati	11	...	
guliti	7	...	
Ijuštiti	6	...	
zgusnuti	6	...	
mazati	6	...	
izdržati	11	...	
otpasti	6	...	
skidati	8	...	
sadržati	56	...	
	▼	▼	

1. slika: Kolokacije imenice *lak*

Rezultati dobiveni skicama riječi ne mogu se preuzimati mehanički, nego treba pomno analizirati sve stupce da bi se odabrale odgovarajuće kolokacije. Primjerice odgovori na pitanje *Kad se putuje?* zbog pogrešnoga označivanja mogu se naći i pod stupcem *veznik*, dok većina kolokata navedenih pod stupcem *kako-kada* ne daje odgovor na postavljeno pitanje. Primjer podataka dobivnih iz skica riječi i odabranih kolokata koji odgovaraju na pitanje *Kad se putuje?* prikazani su na 2. slici.

WORD SKETCH

Croatian Web (hrWaC 2.2,

putovati as verb 72,223x ▾ ...

veznik	
svaki	...
ikakav	...
pa	...
putujem pa	
ko	...
li	...
tako	...
putovati tako da	
neki	...
ali	...

kako-kada?	
svakodnevno	...
svakodnevno putuju	
kamo	...
sutra	...
sutra putuje	
često	...
puno	...
slobodno	...
slobodno putovati	
nekamo	...

Kad se putuje? često, neprestano, sutra, svakodnevno, tjedno, ujutro; iduće ljeto razg., idućega ljeta, ovo ljeto razg., ovoga ljeta, svaki dan razg., svakoga dana, svako ljeto razg., svakoga ljeta

2. slika: Kolokacije uz glagol *putovati* u *Sketch Engineu* i dio

kolokacijskoga polja glagola *putovati* u *Mrežniku*

- U konkordancijama obaju korpusa obrađivač treba pregledati približno 300 primjeraka. Zbog nerepresentativnosti korpusa katkad se u takvome pregledu mogu naći kolokacije koje skice riječi ne nude, npr. *glavna kuharica* kolokacija je koju ne pokazuju skice riječi, ali je u hrvatskome jeziku prilično česta.

3. Obrada kolokacija u *Mrežniku*

Kolokacijska su polja u *Mrežniku* na početku projekta oblikovana prema modelu *elexika* (<https://www.owid.de/docs/elex/start.jsp>), npr.:

Wie ist ein Fischer?	Wie wird ein Flugzeug charakterisiert?
alt	abfliegend
arm	abgeschossen
gewerblich	abgestürzt
leidenschaftlich	alliiert
passioniert	anfliegend
	eigen
	einmotorig
	entführt
	feindlich
	ferngesteuert
	fliegend
	gechartert
	gekapert
	klein

3. slika: Kolokacije u *elexiku*²

Obrada kolokacija sastoji se od odrednica, koje su na početku rada većinom preuzete iz *elexika*, ali su tijekom rada dograđivane i mijenjane, i kolokata koji s natuknicom tvore kolokaciju. Struktura kolokacijskoga polja u TLexu prikazana je na 4. slici.

Kolokacija:	
odrednica	Kakva je mjenjačnica?
kolokacija	obližnja, ovlaštena, povoljna, privatna, zatvorena; supetarska, trogirska
Kolokacija:	
odrednica	Što se s mjenjačnicom može?
kolokacija	opljačkati je, orobiti je, otvoriti je
Kolokacija:	
odrednica	Koordinacija:
kolokacija	mjenjačnica i agencija, mjenjačnica i kladionica, mjenjačnica i pošta, mjenjačnica i prodavaonica, mjen
Kolokacija:	
odrednica	U vezi s mjenjačnicom spominje se:
kolokacija	novac, tečaj

4. slika: Kolokacijsko polje natuknice *mjenjačnica* u rubrici za unos podataka u TLexu

Odrednice mogu biti:

1. kolokacijska pitanja, npr. *Kakva je mjenjačnica?*, *Što se s mjenjačnicom može?*
2. uvodna fraza, npr. *Koordinacija:*, *U vezi s x spominje se:*, *U imenima:*
3. gramatička formula (obično uz nepunoznačne riječi), npr. *usklik + imenica u dativu.*

² Više o *elexiku* vidi u Storjohann 2005: 55–82.

Kolokati se navode abecednim redom, a ne po čestoći. To je uvjetovano radom na dvama (katkad i trima) korpusima i nereprezentativnošću korpusa. Međutim, katkad su kolokati razvrstani u skupine odijeljene točkom sa zarezom, npr. opisni i odnosni pridjevi u primjeru na 4. slici (kolokacijsko pitanje *Kakva je mjenjačnica*) i u 2. tablici.

Za svaku su vrstu riječi utvrđene odrednice. Neke se odrednice pojavljuju u svim (npr. *Koordinacija*:) ili mnogim (npr. *U imenima*:) vrstama riječi.

Model kolokacijske obrade prvo je razrađen za obradu imenica. Uz druge su se vrste riječi određivale druge kolokacijske odrednice. Prijedlozi su jedina vrsta riječi uz koju se ne navode kolokacije jer se svi relevantni konteksti nalaze u primjerima.

3.1. Imeničke kolokacije

Uz imenice se navode ove kolokacijske odrednice:

1. tablica: Imeničke kolokacije

odrednica	primjer
Kakav je x?	mašta: bolesna, bujna, neiscrpna, neobuzdana, pokvarena
Što x ima?	list: bazu, peteljku, plojku, žilice
Što x može?	Crkva: osuđivati, priznavati, pozivati, slaviti, učiti, upozoravati
Što se s x može?	mašta: buditi je, pobuditi je, razbuktati je
Koordinacija:	mašta: mašta i fantazija, mašta i kreativnost, mašta i stvarnost, mašta i volja
U vezi s x spominje se:	mašta: plod, proizvod, tvorevina, zaljubljenik
U imenima:	duh: <i>Koko i duhovi</i> (roman)

Opisni i odnosni pridjevi koji odgovaraju na pitanje *Kakav je x?* posebno se abecediraju i odijeljeni su točkom sa zarezom:

2. tablica: Opisni i odnosni pridjevi uz imenicu *mjenjačnica*

mjenjačnica	
	Kakva je mjenjačnica?
opisni pridjevi	obližnja, ovlaštena, povoljna, privatna, zatvorena
odnosni pridjevi	supetarska, trogirska

Primjer obrade natuknice *mjenjačnica* nalazi se na 5. slici.

mjenjačnica **mjenjačnica** im. ž. (G mjenjačnica, DL mjenjačnici, A mjenjačnicu, I mjenjačnicom; mn. NA mjenjačnice, G mjenjačnicā, DLI mjenjačnicama)

Mjenjačnica je mjesto na kojemu se jedna valuta mijenja za drugu.

- Najsigurnije je krupan novac razmjjenjivati u privatnim mjenjačnicama koje više paze na takve stvari.

- Vrlo često inozemne mjenjačnice i banke uzimaju veće postotke provizije od onih uobičajenih kod nas.

- Za zatvorene mjenjačnice također ne možemo mi odgovorati.

Kakva je mjenjačnica? obližnja, ovlaštena, povoljna, privatna, zatvorena, supetarska, trogirska

Što se s mjenjačnicom može? opljačkati je, orobiti je, otvoriti je

Koordinacija: mjenjačnica i agencija, mjenjačnica i kladionica, mjenjačnica i pošta, mjenjačnica i prodavaonica, mjenjačnica i recepcija

U vezi s mjenjačnicom spominje se: novac, tečaj

Tvorba: mjenjač-nica,

Kolokacijska baza hrvatskoga jezika: http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=mjenja%C4%8Dnica&search_type=basic

5. slika: Natunica *mjenjačnica* u *Mrežniku*

Kolokacijska se pitanja uvijek pojavljuju istim redoslijedom iako se sva pitanja ne nalaze uz svaku natuknicu.

U vezi s odabirom imeničkih kolokacija za *Mrežnik* postavila su se brojna pitanja te su obrađivači i urednici morali donijeti niz odluka u vezi s obradom kolokacija. Neka od navedenih rješenja odnose se i na druge vrste riječi.

– primjerenoš kolokacija

Postavilo se pitanje primjerenoosti navođenja nekih kolokacija koje su često potvrđene u korpusu. To se posebno odnosi na uvredljive kolokacije, npr. *brkata konobarica*³, *sisata konobarica*, *silovana konobarica*. Sve kolokacije koje nekoga mogu povrijediti na temelju njegova spola, rase, seksualne usmjerenosti, nacionalnosti, vjere itd. izostavljene su iz *Mrežnika* bez obzira na čestoću pojavljivanja u korpusu.⁴

³ Kolokacija *brkata konobarica* pojavljuje se u pjesmi Hladnoga piva.

⁴ Više vidi u Hudeček i Mihaljević 2018: 109.

WORD SKETCH

konobarica as noun 6,287x ...

kakav?				
sisat	...			
sisata konobarica				
brkat	...			
brkata konobarica				
prsat	...			
ljubazna konobarica				
neljubazan	...			

oba_u_genitivu				
zgodan	...			
zgodne konobarice				
ruski	...			
mlad	...			
mlade konobarice				
godišnji	...			
bivši	...			

6. slika: Kolokacije natuknice *konobarica* u hrWaC-u

– značenje i obrada koordinacije

Postavilo se i pitanje razgraničenja različitih značenja u koordinaciji. U vezi s koordinacijom uočena su ova četiri problema:

- Pri koordinaciji često postoje dva odijeljena značenja: element *x* pripada samo jednoj od koordiniranih skupina, npr. *nogometari i košarkaši*, *vaterpolisti i košarkaši* ili element *x* pripada objema skupinama, npr. *nogometar i sportaš*, *nastavnik i pedagog*, *profesorica i prevoditeljica*, *književnica i prevoditeljica*, *vaterpolit i reprezentativac*. U *Mrežniku* smo te dvije skupine kod nekih vrsta imenica (primjerice, mocijskih) razgraničili tako da se razlikuju po opreci jednina/množina i odijeljene su točkom sa zarezom.

Koordinacija: mentorica i nastavnica, nastavnica i nastavnik, profesorica i nastavnica, razrednica i nastavnica (engleskoga, hrvatskoga); ravnateljica i nastavnice, učenice i nastavnice, učiteljice i nastavnice

7. slika: Rubrika *Koordinacija*: u kolokacijskome polju natuknice *nastavnica*

2. U koordinaciji imenica muškoga roda koje označuju osobe postavilo se pitanja razgraničenja kolokacija koje se odnose samo na muškarce i kolokacija (koje se najčešće pojavljuju u množini) koje se odnose i na muškarce i na žene. Te dvije skupine odijelili smo točkom sa zarezom te je dodana napomena *odnosi se samo na muškarce* ili *odnosi se samo na muške osobe*. Razlika je između tih dviju napomena da se napomena *odnosi se samo na muške osobe* odnosi i na muškarce i na dječake, a napomena *odnosi se samo na muškarce* odnosi se samo na odrasle muške osobe.

věsláč **veslač** im. m. (GA veslača, DL veslaču, V věsláču, I veslákem; mn. NV veslači, G veslačá, DLI veslačima, A vesláče)

Veslač je osoba bez obzira na spol ili muška osoba koja vesla ili se bavi veslanjem.

- Najviše su uspjeha imali veslači Mladosti, koji su poblijedili u obje utrke.

- Prijelaz Britanaca u četverac mogao bi olakšati posao našim najboljim veslačima, braći Skelin, u borbi za olimpijsko odličje.

Kakav je veslač? brončani, iskusan, juniorski, kvalitetan, mlad, odličan, ponajbolji, regatni, seniorski, uspješan, srebrni, britanski, gusarov, hrvatski

Što veslač može? imati (uspjeha), nastupati, osvajati (medalju), trenirati, veslati

Što se s veslačem može? čestitati mu, omogućiti mu (da treniraju, uvjetete), uputiti mu (čestitke)

Koordinacija: veslač i olimpijac; veslači i jedrilici, veslači i kajakaši, veslači i kormilar, veslači i mornari, veslači i trener, vaterpolisti i veslači; odnosi se samo na muške osobe: veslač i veslačice

ŽENSKO: veslačica

TVORENICE: veslačev, veslačica, veslački

Tvorba: vesl-ač,

8. slika: Obrada natuknice *veslač* u *Mrežniku*

3. Trebali smo odučiti o redoslijedu riječi u odnosu koordinacije. Nakon što smo isprobali različite modele, odlučili smo se da natuknica bude prvi član koordinacije osim u slučajevima kad je jedan poredak mnogo češći od drugoga, npr. *danasmisutra*, *jučeridanas*, *naprjedinazad*, *prijeiposlije*.
4. U korpusu smo utvrdili da se pojavljuju ovi koordinatori: *i*, *te*, *ili*, *ni*, *niti*, */*, *odnosno* (kad je istoznačan s *ili*). Odlučili smo da se kolokacije s koordinatorom navode gornjim redoslijedom, a između svake skupine stavlja se točka sa zarezom.

– navođenje imena

Trebali smo odlučiti hoćemo li navoditi imena u kolokacijskome bloku. Imena se obično ne smatraju kolokacijama, ali analizom primjera iz skica riječi odlučili smo da bi takvi podatci mogli biti zanimljivi korisniku. Imena se uvode uvodnom formulom *U imenima*:. Po potrebi se u zagradama donosi i objašnjenje, npr. *Bravo maestro* (film).

Navodimo nekoliko primjera koji su nas potaknuli da imena uključimo u kolokacijski blok u *Mrežniku*, primjerice, riječ *list* najčešće se pojavljuje u imenima *Večernji list*, *Jutarnji list* itd.). Skice riječi za natuknicu *list* izgledaju ovako:

kakav?			
večernji	...		
Večernji list			
jutarnji	...		
Jutarnji list			
oba_u_genitivu			
večernji	...		
Večernjeg lista			
jutarnji	...		
Jutarnjeg lista			
koga-što			
pisati	...		
piše Večernji list			
okrenuti	...		
okrenuti novi list			

9. slika: Skice riječi za natuknicu *list*

Uporaba natuknice u imenima često se komentira u uporabnoj napomeni. U uporabnoj napomeni uz natuknicu *list* navodi se da se ta riječ često nalazi u imenima dnevnih glasila:

4 (A list. listu) List je redovito tiskano glasilo. - Hrvatski ministar prošlog je tjedna dao intervju austrijskom dnevnom listu Kleine Zeitung, u kojem je objasnio kako je u Hrvatskoj dugo trebalo da se izbori za više novca za obrazovne projekte - aravno, grčki mediji prenijet će vijest koju je objavio visokotiražni hrvatski dnevni list. Kakav je list? čitan, dnevni, najutjecajniji, najtiražniji, školski, tiražni, tjedni, ugledan, utjecajan, visokotiražni, vodeći, župni Čiji je list? austrijski, beogradski, bosanskohercegovački, britanski, crnogorski, hrvatski, izraelski, ljubljanski, moskovski, mostarski, mariborski, podgorički, sarajevski, slovenski, Što list može? izlaziti, prestati izlaziti Što se s listom može? čitati ga, dijeliti ga, izdavati ga, kupiti ga, kupovati ga, objavljivati ga, pisati za njega, pokrenuti ga, prodati ga, uređiti ga U imenima: Jutarnji list, Večernji list, Narodni list, Novi list, Službeni list, Studentski list, Zadarski list, - U značenju 'redovito tiskano glasilo' riječ <i>list</i> upotrebljava se znatno rjeđe nego stilski posve neutralna riječ <i>novine</i> . Ipak je u tome značenju riječ <i>list</i> veoma dobro potvrđena u hrvatskim jezičnim korpusima, u prvome redu zato što se dva velika dnevna glasila zovu <i>Jutarnji list</i> i <i>Večernji list</i> . SINONIM: <i>novine</i> :1
---

10. slika: Jedno značenje natuknice *list* u *Mrežniku*

Riječi *jučer*, *danas* i *sutra* često se nalaze u imenima manifestacija, pa se i to navodi u uporabnoj napomeni prikazanoj na 11. slici.

3 pren. (u imeničkoj funkciji) Jučer je prošlo vrijeme, vrijeme koje više ne postoji. - U organizaciji Franjevačkoga samostana Sv. Ante i Matice hrvatske u Sarajevu, u Maloj galeriji samostana održana je tribina Vojsvoda Hrvata između jučer i sutra. - Ovo je priča o Klesarskoj školi jučer i danas. - Mjesec dana nakon izbora Ivana Pavla II., održao sam govor na Teološkom fakultetu u Ljubljani pred mnoštvom od 1.200 ljudi. Tema je bila Kršćanstvo u Sloveniji jučer i danas. - Dva lava predstavljaju jučer i sutra (prošlost i budućnost, naravno), dok Sunce koje je u središtu (koje je iznimno važno u budističkom učenju) simbolizira VJEĆNO SADA. - Međunarodni znanstveni skup Istarsko gospodarstvo jučer i sutra u suorganizaciji Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli i Sveučilišta Ca Foscari u Veneciji, održat će se 22. i 23. studenog u Državnom arhivu u Pazinu. - Količina znanja povećava se u svim područjima, tehnologija je sve naprednija i sve što se do jučer smatralo sigurnim i stalnim danas izgleda drukčije. Koordinacija: jučer i danas, jučer i sutra - Jučer se u značenju 'prošlo vrijeme' često upotrebljava u imenima različitih manifestacija. SINONIM: <i>prošlost</i> :2, ANTONIMI: <i>sutra</i> :3, <i>budućnost</i> , <i>sutrašnjica</i> , <i>sutrašnjost</i>
---

11. slika: Jedno značenje natuknice *jučer* u *Mrežniku*

U značenju ‘spoznaja o sebi i svijetu oko sebe’ riječ *svjesnost* upotrebljava se znatno rjeđe nego stilski posve neutralna riječ *svijest*. Riječ *svjesnost* u prvome se redu upotrebljava u imenima različitih dana, mjeseci i godina posvećenih nekoj bolesti ili poremećaju.⁵

⁵ Više o nazivima *svijest* i *svjesnost* vidi u Vrgoč i Mihaljević 2019: 7–42.

Razliku između kolokacijske uporabe riječi *svijest* i *svjesnost* jasno pokazuju razlikovne skice riječi.

odgovornost	224	0	...
potreba	1236	30	...
vrijednost	346	8	...
važnost	1299	79	...
postojanje	230	34	...
vlastit	479	65	...
tijelo	115	49	...
autizam	34	73	...
mucanje	0	26	...
antibiotik	0	30	...

12. slika: Kolokacijske razlike riječi *svijest* (gore) i *svjesnost* (dolje)

svjēsnost **svjesnost** im. ž. (GDL svjēsnosti, A svjēsnost, I svjēanošću/svjēsnosti)
Svjesnost je spoznaja o sebi i svijetu oko sebe, sposobnost mišljenja, prosudivanja, zaključivanja i odlučivanja.
- Možemo li zaključiti da bi za postojanje svijesti trebali sljedeći uvjeti, a koje ne možemo zaobići kad analiziramo što je to svijesti ili svjesnost samoga sebe.
- Zbog toga je temeljito proučavanje Steinerove okultne znanosti od bitne važnosti za buđenje svjesnosti u eteričkom.
Kakva je svjesnost? čista; neograničena; fonološka, kozmička, transcedentalna, univerzalna
Što se sa svjesnošću može? kultivirati je, podići je, proširivati je, povećati je, probuditi je, razviti je, širiti je, uzdići je
Koordinacija: svjesnost i budnost, svijest i svjesnost, svjesnost i život; svijest ili svjesnost
U vezi sa svjesnošću spominje se? buđenje, evoluciju, meditaciju, podizanje, razina, skala, stupanj, unapređivanje
U imenima: Europski dan svjesnosti o antibioticima, Laboratorij za unapređivanje svjesnosti, Međunarodni dan svjesnosti o mucanju, Međunarodni dan svjesnosti o prijevremenome rođenju, Međunarodno društvo za svjesnost Krišne, Mjesec svjesnosti o virusnim hepatitismima, Tjedan svjesnosti o celiakiji
◦ U značenju 'spoznaja o sebi i svijetu oko sebe, sposobnost mišljenja, prosudivanja, zaključivanja i odlučivanja' riječ svjesnost upotrebljava se znatno rjeđe nego stilski posve neutralna riječ svijest. Ipak, u tome je značenju riječ svjesnost dobro potvrđena u hrvatskim jezičnim korpusima, u prvome redu zato što se često upotrebljava u imenima različitih dana, mjeseci, godina posvećenih nekoj bolesti ili poremećaju.
SINONIM: [svijest](#) :1 ANTONIM: [nesvjesnost](#)
Struna: <http://struna.ihjj.hr/naziv/primarna-svijest/26284/#naziv>
Terminološki portal: <http://nazivlje.hr/search/?q=sвесност>
Tvorba: svjestn-ost,

13. slika: Obrada natuknice *svjesnost* u *Mrežniku*

– broj kolokacija

Iako se kolokacijska pitanja i kolokati uglavnom navode u jednini, katkad je bilo nužno kolokat navesti u množini, npr. *Što x može? okupljati se ili Što se s x može?okupljati više njih.*

Što se s učenikom može? čestitati mu (na uspjehu), obrazovati ga, okupljati više njih u (grupu, radionicu, zbor), omogućiti mu (stjecanje raznih vještina, učenje još jednog svjetskog jezika), ospozobiti ga, pitati ga, poticati ga (na čitanje, odabir određenih zanimanja i fakulteta, rad, razmišljanje), pomagati mu (da usvoje nastavne sadržaje / pri učenju), poučavati ga, pozivati ga (na akciju, da iznesu vlastito mišljenje), pripremati ga (za državnu maturu, nastavak obrazovanja/školovanja, natjecanja, rad), upoznati ga (s(a) običajima i tradicijama pojedinih zemalja, pravilima ponašanja, štetnim učincima alkohola), zainteresirati ga (za kemiju, sadržaj koji treba usvojiti, učenje fizike)

14. slika: Kolokati uz kolokacijsko pitanje *Što se s učenikom može?*

– stilске odrednice

Pri navođenju kolokata uvijek se navode stilске odrednice ako riječ ne pripada neutralnomu stilu standardnoga jezika, a strukovne se odrednice navode po potrebi samo kad je protrebno razlikovati značenje, npr. *Što je crveno? boja, haljina; div astr., karton sp., krvna zrnca, patuljak astr., vjetar med.*

criven **crven** prid. (G crvena; odr. crveni, G crivenog(a); ž. crvēna, s. crvēno; kompl. crvēnij, G crvēnijēg(a); sup. najcrvēnij, G najcrvēnijēg(a))

1 Crven je koji je boje krvi, zrele rajčice ili zrelih jagoda.

- Pjevačica se u klubu pojavila u dugoj crvenoj haljinici s velikim dekolteom, a stajling je upotpunila crvenim ružem i štiklama te osmijehom koji joj nije silazio s lica.
- Osoba s gripom djeluje okolini bolesno: vlažna, topla koža, suzne i crvene oči, a obična prehlada obično ne uzrokuje očne i kožne simptome.
- Cijena je ribe i srđela upola manja od cijene crvenog mesa ili približno jednak cijeni mesa.
- Otkako je medije napojila vijest o tome da je Justin Bieber prekinuo sa Selénom Gomez, nagađalo se o tome s kojom bi se mladom damom mogao pojavit na crvenom tepihu dodjele American Music Awardsa.
- Crvena je paprika prepuna antioksidativnih vitamina A i C, koji su zaslužni za lijepu kožu.

Što je crveno? beretka, boja, haljina, jabuka, kosa, košulja, lampica, mrlja, oko, paprika, ruž, ruža, spust, svjetlo, tepih, zemlja, zvijezda; luk, meso, vino; div astr., karton sp., krvna zrnca, patuljak astr., vjetar med.

Kako je što crveno? jako, malo, tamno, žarko

U imenima: Crvena jabuka (glazbena skupina), Crvena rijeka, Crveni korali (glazbena skupina), Crveni križ, Crveni trg (trg u Moskvi), Crveni planet (Mars) , Crveni polumjesec, Crveni vragovi (nogometni klub Manchester United), Crveno jezero, Crveno more

15. slika: 1. značenje natuknice *crven* u *Mrežniku*

– razvrstavanje kolokata

Katkad se kolokati okupljaju u skupine razdvojene točkom sa zarezom s obzirom na svoje gramatičke i semantičke značajke. Primjerice, odgovor na pitanje *Kakav je x?* može biti pridjev, polusloženica ili imenica i imenica u genitivu.

čistačica **čistačica** im. ž. (G čistačicë, DL čistačici, A čistačicu, V čistačice, I čistačicom; mn. NAV čistačice, G čistačică, DLI čistačicama)

¹ Čistačica je žena koja čisti stanove, urede, škole, fakultete, odnosno zatvorene prostore.

- Opće je poznato kako čistačica u školi nije obična čistačica, nego joj je po nekom nepisanom amandmanu u opis radnog mesta oduvijek spadalo i očuvanje reda i mira u školskim zgradama.

- Četiri manje tvrtke mogle bi zaposliti, primjerice, jednu čistačicu i svaku od njih plaćala bi četvrtinu plaće, doprinosa i poreza.

Kakva je čistačica? dežurna, školska, vrijedna, zaposlena, x-godišnja; čistačica spremaćica, teta čistačica *hip.*

Što čistačica može? čistiti, dobiti otakz, dobiti zadatak, prati, pospremati

Koordinacija: čistači i čistačice, čistačica i spremaćica; čistačice i čistači, čistačice i domari, čistačice i konobari, čistačice i kuharice,

čistačice i portiri, čistačice i posluga, čistačice i sobarice, čistačice i tajnice; čistačica/spremačica

SINONIM: spremaćica MUŠKO: **čistač** :

16. slika: 1. značenje natuknice *čistačica*⁶ u *Mrežniku*

U gornjem primjeru dvije skupine kolokata koji odgovaraju na pitanje *Kakva je čistačica?* odijeljene su točkom sa zarezom. Budući da se u kolokacijama često pojavljuju godine osobe, u kolokacijama se to izriče formulom *x-godišnji/x-godišnja*. Stilska oznaka *hip.* pojavljuje se uz kolokaciju *teta čistačica* kako bi se označilo da se taj izraz upotrebljava u hipokorističnome značenju jer tako djeca oslovljavaju čistačicu u vrtiću i osnovnoj školi.

Katkad se kolokacije svrstavaju prema semantičkim kriterijima. To možemo prikazati na primjeru natuknice *kocka*. Jedno je od značenja natuknice *kocka*: ‘Kocka je predmet koji podsjeća na istoimeno geometrijsko tijelo ili kvadar’. Odgovori na pitanje *Kakva je kocka?* podijeljeni su prema gramatičkim kriterijima (gradivni pridjevi, opisni pridjevi, imenica + imenica u genitivu). Odgovori na pitanje *Što se s kockom može?* mogu se svrstati u semantičke skupine 1. *kocka* (za igru) – *baciti je*, 2. *kocka* (leda, za juhu) – *dodati je* (u času, u sok, u umak), *pojesti je*, *ubaciti je* (u piće, u zdjelu), 3. *kocka* (gradivni materijal, najčešće u množini) – *postaviti ih*, *ugraditi ih* (na nogostup, na trg). Ta analiza kolokacija otvara pitanje je li ovdje riječ o četirima različitim značenjima. Međutim, budući da *kocka* već ima četiri značenja, a definicije bi u gornjim četirima slučajevima bile gotovo jednake, ipak smo se odlučili sve obraditi u jednome značenju.

⁶ Više o obradi profesijskih naziva u *Mrežniku* vidi u Hudeček i Mihaljević 2019.

² Kocka je predmet koji izgledom podsjeća na istoimenno geometrijsko tijelo ili kvadar.

- Dodajte 2 – 3 velike žlice sirupa od bazge u svaku čašu, sve ovisi koliko slatko volite, 2 – 3 kocke leda pa dolijte pjenušavog vina do vrha.

- Narežite rajčice na četvrtine, inčune prepolovite, ocistite masline, kozji sir narežite na kocke ili ga jednostavno u grubo razmrvite.

- Tek je 1910. godine Ilica dobila kolnik od granitnih kocaka, i to samo do Frankopanske ulice.

Kakva je kocka? betonska, drvena, granitna, kamenka, ledena, staklena; bijela, crvena, mala, sitna, velika; čokoladna, goveđa, kokošja, mesna, povrtna, voćna

Što se s kockom može? (za igru:) bacati je; (čokolade, leda; za juhu, za umak:) dodati je (u čašu, u smjesu, u umak, u vodu), pojesti je, ubaciti je (u kremu), u napitak, u posudu, u smjesu, u vodu); (gradivni materijal, najčešće u množini:) postaviti ih (na nogostup, na trg)

U vezi s kockom spominje se: čokolada, leđ, šećer, kocka za juhu

U imenima: Kristalna kocka vedrine

Rubikova kocka

Rubikova kocka mehanička je igračka u obliku istoimenoga geometrijskog tijela, čija se svaka strana sastoji od određenog broja (najčešće devet) kvadratiča u različitim bojama, koje treba složiti tako da svaka strana bude jednobojna.

- Američki računalni znanstvenik Daniel Kunkle razvio je program kojim je dokazao da se svaka Rubikova kocka može složiti u najviše 26 poteza, što je za jedan manje od dosadašnjeg rekorda.

- Nijemac Ludwig Fichte iz Dresdene nije prvi koji je riješio Rubikovu kocku u slobodnom padu, no prvi je koji ju je svladao u gumenom čamcu koji pada prema Zemlji.

- Ako vam je klasična Rubikova kocka preteška, zašto ne biste probali složiti manju, sa samo četiri dijela?

Što se s Rubikovom kockom može? riješiti je, složiti je

Kakva je Rubikova kocka? klasična

17. slika: 2. značenje natuknice *kocka*

3.2. Glagolske kolokacije

Glagolske su kolokacije veoma složene i uvode se različitim kolokacijskim pitanjima ovisno o sintaktičkim i semantičkim značajkama glagola (prijetljivost/neprijetljivost/povratnost, svršenost/nesvršenost, glagolska valencija, semantičke značajke glagola). U ovome poglavljiju daje se kratak pregled glagolskih kolokacija ovisno o rečeničnom elementu kolokata. Pitanja u kojima je kolokat subjekt ili objekt razlikuju se s obzirom na to je li riječ o svršenome ili nesvršenome glagolu i je li subjekt živo ili neživo. Primjerice, ako je subjekt uz nesvršeni glagol živo i ako postoji kolokacijsko pitanje o njemu, npr. *Tko x?*, objekt će se uvesti pitanjem *Što čita?*; ako pitanje o takvome subjektu ne postoji te je prvo kolokacijsko pitanje koje se postavlja pitanje o objektu, objekt se uvodi kolokacijskim pitanjem *Što se x?*; ako je subjekt uz nesvršeni glagol neživo, bez obzira na to navodi li se to pitanje i kolokati uz njega, pitanje za objekt glasi *Što se čita?* kako bi bilo posve jasno da je to pitanje o objektu, a ne o subjektu.

– subjekt

3. tablica: Kolokacijska pitanja za subjekt

	nesvršeni glagoli	svršeni glagoli
živo	Tko x?	Tko može x?
	trčati: atletičar, konj	upoznati: polaznik, student
neživo	Što x?	Što može x?
	svijetliti: krijesnica, lampa	pasti: bomba, jabuka

– objekt

4. tablica: Kolokacijska pitanja za objekt

	nesvršeni glagoli	svršeni glagoli	povratni glagoli
izravni objekt	Što (se) x?	Što (se) može x?	
	čitati: knjiga, tekst	dati: glas, odgovor,	
neizravni objekt	Čemu (se) x? Komu (se) x?	Komu (se) može x?	Komu se x? Čemu se x?
	mahati gomili, obožavateljima	mahnuti: konobarici, navijačima	smijati se: prijatelju, šali

– priložne oznake

Pitanja u kojima se traže priložne kolokacije ovise o semantičkome razredu glagola (npr. glagoli kretanja imaju različite kolokacije od glagola mirovanja). U 5. tablici navode se samo primjeri za nesvršene glagole. Za svršene se glagole postavljaju drukčija pitanja (nesvršeni glagol *Kako (se) x? > svršeni glagol Kako (se) može x?*). U kolokacijskome se pitanju za priložnu oznaku ne piše *se* ili piše *se* po istome načelu kao što se piše ili ne piše u kolokacijskome pitanju za objekt.

5. tablica: Kolokacijska pitanja za priložne oznake

priložna oznaka	pitanje	primjer
načina	Kako (se, (se) može) x?	mahati: bijesno, nervozno
mjesta	Gdje (se, (se) može) x? (statični glagoli)	ljetovati: u kampu, na Pagu
	Kamo (se, (se) može) x? (glagoli kretanja)	putovati: kući, izvan grada
	Kuda (se, (se) može) x? (glagoli kretanja)	putovati: diljem svijeta, kroz Neum
vremena	Kad (se, (se) može) x?	svijetliti: noću, trajno
uzroka	Zbog čega (se, (se) može) x?	putovati: zbog posla, zbog zabave
društva	S kim (se, (se) može) x?	putovati: s klubom, s prijateljima
sredstva	Čime (se, (se) može) x?	mahati; krilima, pištoljem
količine/učestalosti	Koliko često (se, (se) može) x?	putovati: često, tjedno

Obrada kolokacija uz jedno značenje glagola *ljubiti* (primjer nesvršenoga prijelaznoga glagola sa živim subjektom) izgleda ovako:

³ Ljubiti koga ili što znači osjećati snažnu naklonost i odanost prema komu ili čemu.
- A ja vam kažem, ljubite i neprijatelje svoje i činite dobro onima koji vas mrze i molite za one koji vas progone.
- Ako po meni ne uspijete spoznati i ljubiti Oca, uvelike ograničavate moje djelo u sebi.
- Nježno je ljubila svoju majku i žao joj je bilo zadavati joj bol.
- Pažljivo osmišljeni poticaji i aktivnosti uče dijete ljubiti i poštovati sebe i druge.
Tko ljubi? Bog, grešnik, kršćanin, Gospodin, Otac, Stvoritelj, duša
Koga ljubi? Crkvu, domovinu; bližnjega, braću, brata, Gospodina, majku, neprijatelja, Oca, sebe
Kako ljubi? beskrajno, bezuvjetno, istinski, nesebično; iz duše
Koordinacija: ljubiti i spoznati, ljubiti i vjerovati, ljubiti i voljeti; ljubiti ili mrziti
◦ U ovome se značenju glagol <i>ljubiti</i> najčešće upotrebljava u religijskome kontekstu.
SINONIM: voljeti :2 ANTONIM: mrziti
ljubiti se

18. slika: Kolokacije uz jedno značenje glagola *ljubiti*

3.3. Pridjevne kolokacije

Pitanje je koje se najčešće nalazi uz pridjeve *Što je x?* Kao odgovor na to pitanje navode se imenice koje označuju i živo i neživo. U nizu kolokata navode se prvo imenice koje označuju živo, zatim neživo i na kraju apstraktne imenice. Te se tri skupine odjeljuju točkom sa zarezom. Samo u slučaju kad se pridjev pojavljuje samo uz živo kolokacijsko je pitanje *Tko je x?* Uz pridjeve se često pojavljuje i kolokacijsko pitanje *Koliko je što x?* te rubrika *Koordinacija*:

Kolokacija:	
odrednica	Što je loše?
kolokacija	čovjek; kredit, navike, stvari, vremenski uvjeti
Kolokacija:	
odrednica	Koliko je što loše?
kolokacija	jako, iznimno, izrazito, katastrofalno, prilično, toliko
Kolokacija:	
odrednica	Koordinacija:
kolokacija	loš i nekvalitetan, loš i štetan; dobar ili loš

19. slika: Kolokacije uz jedno značenje ('Loš je koji ima negativne osobine ili neželjena svojstva.') pridjeva *loš*

3.4. Priložne kolokacije

Kolokacije se uz otpredjevne priloge najčešće uvode kolokacijskim pitanjem *Što se može x?* i *Koliko je što x?* Uz druge se vrste priloga kolokacije uvode kolokacijskom odrednicom *Uz glagole*, npr. za priloge *gdje, kuda, kamo* i *Uz prijedloge*, npr. uz prilog *jako: jako blizu (centra, savršenstva, škole)*.

Odrednice uz otpredjevni prilog prikazane su u 6. tablici.

6. tablica: Kolokacijske odrednice uz otpridjevne priloge

odrednice	primjeri
Što se može loše?	loše: biti plaćen, igrati
Koliko je što loše?	loše: katastrofalno, veoma
Uz pridjeve:	besmrtno: neozbiljan, zaljubljen
Koordinacija:	loše: dobro i loše; loše ili nikako

Obrada kolokacija uz jedno značenje ('Dobro je utemeljeno i u cijelosti, tako da su u obzir uzete pojedinosti.') otpridjevnog priloga *dobro* izgleda ovako:

Kolokacija:	
odrednica	Što se može dobro?
kolokacija	ići, izgledati, osjećati se, raditi, vidjeti, znati
Kolokacija:	
odrednica	Koordinacija:
kolokacija	sve bolje i bolje, više i bolje; dobro ili loše

20. slika: Kolokacije uz jedno značenje priloga *dobro*

3.5. Brojevne kolokacije

Kolokacijske odrednice razlikuju se kod glavnih i rednih brojeva.

7. tablica: Kolokacijske odrednice uz brojeve

glavni brojevi	Čega može biti x?	pet prstiju
	x + prijedlog:	pet na dan
	Koordinacija:	pet i šest
redni brojevi	Što može biti peto?	peti mjesec
	Koordinacija:	peti ili šesti

Obrada kolokacija uz glavni broj *pet* izgleda ovako:

Kolokacija:	
odrednica	Čega može biti pet?
kolokacija	dana, godina, metara, milijuna, minuta, mjeseci, sati, tisuća, utakmica, zvjezdica
Kolokacija:	
odrednica	pet + prijedlog:
kolokacija	pet do (devet porcija voća, šest sati), pet na (dan, jedan), pet od (šest zgoditaka, sedam kategorija), pet u

21. slika: Kolokacije broja *pet* u *Mrežniku*

3.6. Kolokacije uz usklike

Usklici se uvode gramatičkim strukturama i uvodnim formulama *Koordinacija:* i *U imenima:*.

8. tablica: Kolokacijske odrednice uz usklike

glagol + x:	reći bravo
x + prijedlog + :	bravo za orkestar
x + imenica u vokativu:	bravo dečki
Koordinacija:	ajme i jao
U imenima:	<i>Bravo maestro</i> (film)

Kolokacije uz usklik *amen* mogu se vidjeti na 22. slici.

<p>amen amen usk.</p> <p>¹ Amen je uslikoj kojim završava molitva u kršćanskome i židovskome bogoslužju i koji znači 'neka bude tako' te kojim se poziva ili zahtijeva da izrečeno bude ispunjeno.</p> <ul style="list-style-type: none"> - U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen. - Molimo i jedni za druge da nam osobni, obiteljski i narodni križevi budu izvor snage kako bi se još više trudili da u našoj domovini i u svakomu ljudskom srcu zavladava ljubav, pravednost i mir. Amen. <p>glagol + amen: kazati amen, reći amen</p> <p>² pren. Amen je uslikoj kojim se označuje se da je što gotovo ili svršeno.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tako su se pripremale na onaj konačni i završni amen, koji će izreći u vojarni u Goraždu i sjetlinskoj šumi. - I kako reći amen kad sve to prekapanje prošlosti i projeciranje budućnosti ostaje proturječnim i nepredvidljivim, punim zamke i prijetnji. - Jako si to nešto zbrzio i rekao amen kao da si time mislio: kraj rasprave. - Bez tog Vladina amena, koji je bio produkt koaličiske suglasnosti vladajućih stranaka, efikasnih mjera ne bi bilo svoj SDP-ovo mudrosti usprkos. <p>glagol + amen: reći amen, kazati amen pridjev + amen: konačni amen, Vladin amen, završni amen</p>
--

22. slika: Dio obrade natuknice *amen* u *Mrežniku* (bez frazema)

3.7. Zamjeničke kolokacije

Kolokacijska pitanja i formule ovise o vrsti zamjenice. U 9. tablici navode se kolokacijska pitanja i formule za osobne i posvojne zamjenice.

9. tablica: Kolokacijske odrednice uz zamjenice

osobne zamjenice	Koordinacija: U imenima:
posvojne zamjenice	Što je x? Koordinacija: U imenima:

Posvojne zamjenice imaju isto pitanje *Što je x?* kao pridjevi. U slučaju da se zamjenice upotrebljavaju u imeničkoj funkciji, one mogu imati isto pitanje kao imenice, npr. *Što x mogu?* kao što je vidljivo iz kolokacija jednoga značenja ((u imeničkoj funkciji) 'Naši su za govoritelja oni s kojima je blizak, s kojima zajedno pripada kakvoj skupini.') natuknice *naš*.

Lemma:	
LemmaSign	naš
kolokacije:	
Kolokacija:	
odrednica	Što naši mogu?
kolokacija	biti poraženi, izgubiti, pobijediti, slaviti, trijumfirati
Kolokacija:	
odrednica	Koordinacija:
kolokacija	naši i vaši, ni naši ni vaši
Kolokacija:	
odrednica	U imenima:
kolokacija	%iNaši i vaši%i (serija)

23. slika: Kolokacije natunice *naš* u imeničkoj funkciji

3.8. Vezničke kolokacije

Tipične se vezničke kolokacije uvode formulom *U vezničnim skupinama*:

ali ali vez.
Ali je veznički u suprotnoj rečenici kojom se izriče izrazita suprotnost: iznevjereno očekivanje ili neostvarena posljedica.
- Tamo si je autor teksta malo zakomplicirao život, ali sve je dobro prošlo.
- Na treninzima im je uglavnom dobro parirao, ali su utakmice bile frustrirajuće.
- Rastanak je bio tih, jednostavan, ali su srca kvarila.
- Temperatura na vrhu je bila tek 1 stupanj iznad nule, ali zato nije bilo vjetra.
- Ljudi često nailaze na različite prepreke u svom životu, ali baš tada postaju svjesni svoje snage.
U vezničkim skupinama: ali ipak, ali isto tako, ali (baš, još, tek, upravo, već) onda; ali (baš, tek, upravo, već) sada; ali (kad) ono; ali samo, ali (baš, upravo, samo) tada, ali (baš, upravo, samo) to, ali zato
SINONIMI: dok :1 , dočim :1 , ^no
Hrvatska školska gramatika: http://gramatika.hr/pravilo/suprotne-recenice/86/#pravilo
Kolokacijska baza hrvatskoga jezika: http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=ali&search_type=basic

24. slika: Obrada natuknice *ali* u *Mrežniku*

Udvojeni veznici kao *ili... ili* imaju ovakve sintaktičke formule: *Uz glagole*: i *Uz prijedloge u prijedložnim izrazima*:

Kolokacija:	
odrednica	Uz glagole:
kolokacija	ili dati ili uzeti, ili ostati ili otici, ili povećati ili smanjiti, ili priхватiti ili odbiti/odabaciti
Kolokacija:	
odrednica	Uz prijedloge u prijedložnim izrazima:
kolokacija	ili ispred čega ili iza čega, ili izvan čega ili unutar čega, ili početkom čega ili sredinom čega, ili početkom

25. slika: Kolokacije podnatuknice *ili... ili*

3.9. Čestične kolokacije

Nema jedinstvenoga kolokacijskog modela za čestice. Kolokacijska polja prilagođuju se svakoj pojedinoj čestici, npr. modifikatori se uvode uvodnim napomenama koje navode vrstu riječi koja slijedi modifikator, npr. *x + pridjev:*, *x + prilog:*.

čim 1čim čest. Čim uvodi komparativ pridjeva ili priloga i naglašuje njegovo značenje. - Kraj ronjenja znači skidanje i slaganje opreme, prijenos s broda na kopno, a s kopna u ronilački centar, zatim pranje svakog komada opreme u slatkoi vodi i njezino vješanje kako bi se ona čim prije osušila. - Novo vodstvo običalo je očuvati tradicionalne vrijednosti tribine, ali i obogatiti je novim multimedijskim sadržajima te nastojati privući čim više mlađih pjesnika. - SEO je proces poboljšavanja mrežne stranice kako bi postigla čim bolje rezultate na poznatim tražilicama. - Pokušajte da su slatkiši (slatko na kraju obroka nažalost je postalo svakodnevница) zastupljeni čim manje ili nastojte da budu čim kvalitetniji. čim + pridjev: čim bolji, čim kvalitetniji, čim veći, čim viši čim + prilog: čim bliže, čim jednostavnije, čim lakše, čim manje, čim prije, čim ugodnije, čim više SINONIM: 1što: Kolokacijska baza hrvatskoga jezika: http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=%C4%8Dim&search_type=classic
---

26. slika: Obrada natuknice *čim* u *Mrežniku*

4. Uloga kolokacija u utvrđivanju i razlučivanju značenja

Značenje riječi utvrđuje se njezinom gramatičkom i leksičkom okolinom (sintagmatskim odnosima kao što su kolokacije i koligacije⁷ te situacijama u kojima se upotrebljavaju. (Altenberg and Granger 1996: 22). To potvrđuje i Firthov slavni slogan (1957: 11) *Spoznat ćete riječ po društvu u kojemu se nalazi*. Kolokacije često pomažu leksikografima da razluče značenja, dođu do preciznih definicija te navedu korisne pragmatičke i normativne napomene, npr. pri obradi antonimnih pridjeva *dobar* i *loš*, bliska značenja i njihove kolokacije navedeni su u 10. tablici.

10. tablica: Definicije i kolokacije pridjeva *dobar* i *loš*

loš	definicija	kolokacije
	Loš je koji ima negativne osobine ili neželjena svojstva.	čovjek, kvaliteta, strana, stvar, vrijeme
	Loš je koji nije onakav kakav treba biti, koji ne ispunjava očekivanja.	igra, ocjena, odnos, rezultat, situacija, stanje, start
	Loš je koji obavještava o nečemu lošem ili najavljuje loše.	najava, vijest, znak
	Loš je koji nije ispravno utemeljen i logičan.	zaključak
	Loš je koji ne donosi korist,	poslovanje, plan, (poslovni) potez

⁷ U *Mrežniku* se iz praktičnih razloga ne razlikuju kolokacije i koligacije.

	koji nema rezultate.	
dobar	Dobar je koji ima pozitivne osobine ili poželjna svojstva.	čovjek, igrač, odnos, priatelj, stvar, vino, vrijeme
	Dobar je koji je onakav kakav treba biti, koji ispunjava očekivanja.	dan, film, igra, momčad, rezultat
	Dobar je koji obavještava o nečemu dobrom ili najavljuje dobro.	najava, vijest, znak
	Dobar je koji je ispravno utemeljen i logičan.	ideja, izbor, način, primjer, rješenje
	Dobar je koji ne donosi korist, koji ima rezultate.	posao, praksa, suradnja

Analiza kolokacija dobivenih iz skica riječi dovela je i do uspostave novih podnatuknica koje dosad nisu bile zabilježene u hrvatskim rječnicima npr. *ljubavni trokut*, *ljubavni četverokut*.

ljubavni trokut Ljubavni trokut ljubavni je odnos među trima osobama. - Ovaj nijemi film fokusira se na ljubavni trokut između dva muškarca i žene u kojem boksač pobojdama u ringu pokušava pridobiti svoju ljubav. - Bezglava strast razmažene i dezorientirane mlade žene zatire se ubojsvom njezina dobrohotnog muža, jedinog aktera fatalnog ljubavnog trokuta pod vrelim afričkim suncem koji se u njemu našao i ne znajući. Kakav je ljubavni trokut? bizaran, intrigantan, klasičan, neobičan, zanimljiv
---

27. slika: Podnatuknica *ljubavni trokut* natuknice *trokut*

Također su nakon analize kolokacija uspostavljena i neka nova značenja koja dosad nisu bila zabilježena u hrvatskim rječnicima, npr.:

11. tablica: Kolokacije dvaju značenja natuknice *fonologija*

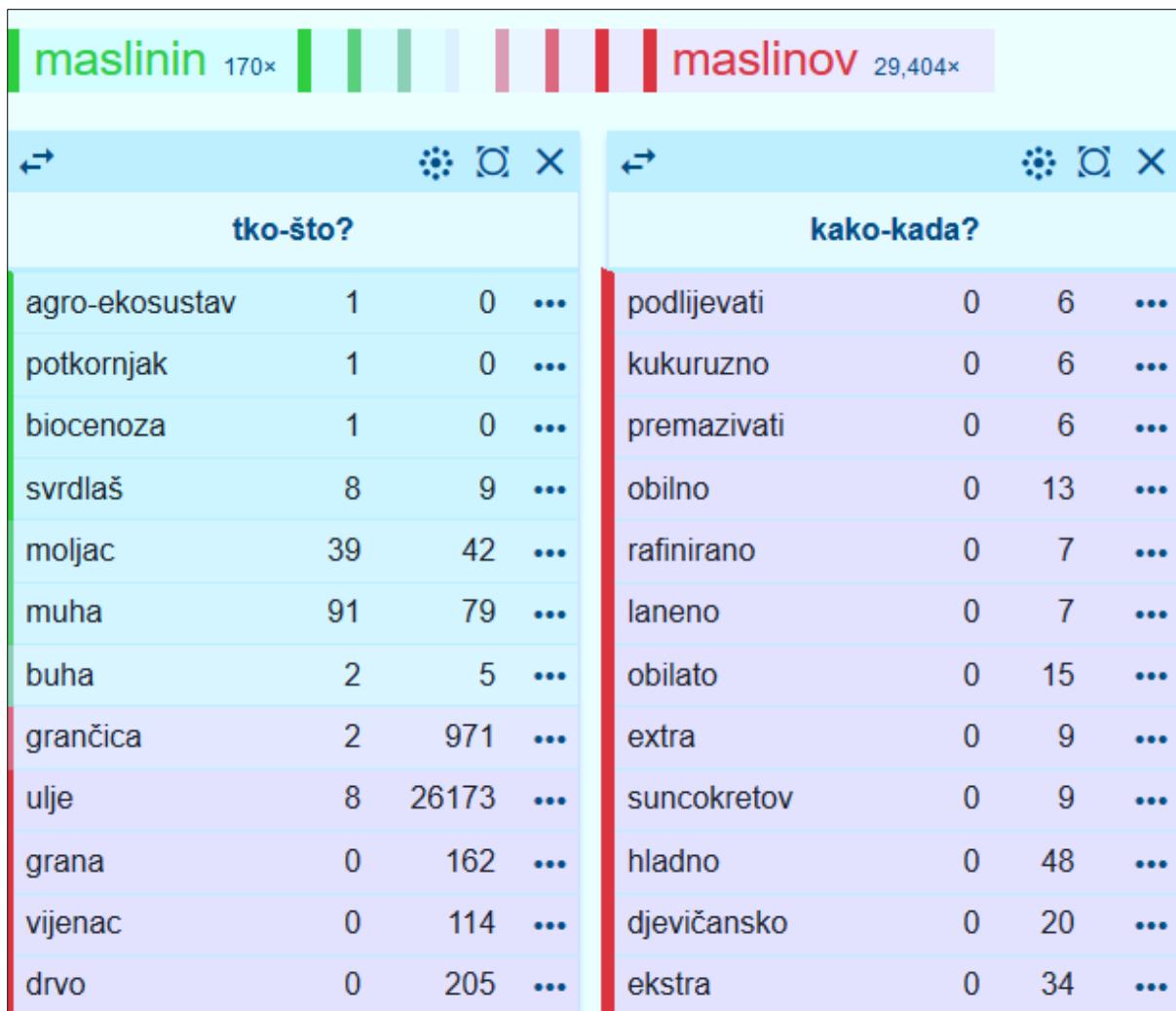
definicija	kolokacije
Fonologija je grana gramatike koja proučava glasove kao razlikovne jezične jedinice.	dijakronijska, generativna, opća, povijesna
Fonologija je sustav glasova kao razlikovnih jezičnih jedinica i njihovih međuodnosa.	čakavska, praslavenska, štokavska

Sličnu su razliku skice riječi pokazale i za nazive *morfologija* i *sintaksa*.

<p>morfologija morfologija im. ž. (G morfolođijë, DL morfolođiji, A morfolođiju, I morfolođijom)</p> <p>1 gram. Morfologija je grana gramatike koja proučava oblike riječi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - S druge strane, različiti su shvaćanja tvorbe riječi i morfologije u generativnoj lingvistici često odražavala temeljno drukčija poimanja gramatike te uzrokovala važne lingvističke ratove. - Stanje je u sintaksi složenije nego u fonologiji i morfologiji jer tu, osim starocrvenoslavenskoga utjecaja i utjecaja govornoga hrvatskog jezika moramo računati i s utjecajem jezika s kojih su tekstovi ili njihovi predlošci prevedeni. <p>Kakva je morfologija? distribuirana, generativna Što se s morfologijom može? istraživati je, proučavati je, Koordinacija: morfologija i fonologija, morfologija i leksik, morfologija i semantika, morfologija i sintaksa; akcentuacija te morfologija oblikoslovje</p> <p>2 ling. Morfologija je sustav oblika riječi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kao glavna obilježja pasiva uzimaju se pasivna morfologija glagola i implicitna semantička prijelaznost rečenice. - Budući da je kod tih, kao i kod mnogih drugih imenica u hrvatskom jeziku, prisutna vidska morfologija, nameće se primarna potreba generativnog opisa vida kod glagola. - Naime, u ruskoj morfologiji mjesto naglaska uvjetuje i varijantu padežnoga nastavka, što je za ovu razinu analize korpusa bitno. - Autor donosi temeljne osobine vokalizma i morfologije imenica i glagola govora iz sela Svetog Petra. <p>Kakva je morfologija? bogata; čakavска, derivacijska, fleksijska, glagolska, imenička; morfologija glagola, morfologija imenica Što se s morfologijom može? opisati je, usvojiti je</p>
--

28. slika: Obrada natuknice *morfologija* (prva dva značenja) u *Mrežniku*

Analiza kolokacija katkad je dovela do razgraničenja značenja bliskoznačnica, npr. pridjeva *maslinin* i *maslinov*. Oba su pridjeva izvedena od imenice *maslina*, imaju približno isto značenje ‘koji se odnosi na maslinu’. Međutim, razlikovne skice riječi pokazuju da se te dvije riječ bitno kolokacijski razlikuju.

29. slika: Razlikovne skice riječi za *maslinin* i *maslinov*

Pridjev *maslinin* (170 pojavnica u korpusu) najčešće se pojavljuje uz naziv nekoga parazita: *potkornjak*, *svrdlaš*, *moljac*, *muha*, *buha* ili uz biološke nazine, npr. *agroekosustav*, *biocenoza*. Pridjev *maslinov* (29 404 pojavnice u korpusu) pojavljuje se uz imenice koje označuju dio biljke, npr. *grančica*, *grana*, *drvo* ili proizvode od masline, npr. *ulje*, *vijenac*. Stoga smo razgraničili značenje tih dvaju pridjeva:

12. tablica: Značenja i kolokacije pridjeva *maslinin* i *maslinov*

natuknica	definicije	kolokacije
maslinin	Maslinin je koji se odnosi na maslinu.	agroekosustav, biocenoza; potkornjak, svrdlaš, moljac, muha, buha
maslinov	Maslinov je koji je napravljen od masline.	ulje, vijenac
	Maslinov je koji je dio masline (stabla).	grančica, grana, drvo, list

Sličnu su razliku skice riječi pokazale i za parove *trešnjin/trešnjev*, *višnjin/višnjev* itd.

Izvori i literatura

- Altenberg, Bengt; Granger, Sylviane. 1996. Recent trends in cross-linguistic lexical studies. *Lexis in contrast. Corpus-based approaches*. Ur. Altenberg, Bengt; Granger, Sylviane. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam. 3–48. doi.org/10.1075/scl.7.04alt. *elexiko*. www.owid.de/docs/elex/start.jsp.
- Firth, John Rupert. 1957. A synopsis of linguistic theory. *Studies in linguistic analysis*. Oxford University Press. Oxford.
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2018. *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*. Upute za obrađivače. Radna inačica. <http://ihjj.hr/mreznik/uploads/upute.pdf>.
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2019. Profesijski nazivi u hrvatskoj e-terminografiji i e-leksikografiji. *Studia lexicographica* 13/24. 75–95. doi.org/10.33604/sl.13.24.2.
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2020. Collocations in the Croatian Web Dictionary – Mrežnik. *Slovenčina 2.0* 8/2. 78–111. doi.org/10.4312/slo2.0.2020.2.78-111.
- Kolokacijska baza hrvatskoga jezika*. <http://ihjj.hr/kolokacije/> (pristupljeno 8. veljače 2020.).
- Storjohann, Petra. 2005. *elexiko: A Corpus-Based Monolingual German Dictionary*. *Hermes – Journal of Language and Communication in Business* 18/34. 55–82. doi.org/10.7146/hjlcb.v18i34.25800.
- Vrgoč, Dalibor; Mihaljević, Milica. 2019. Jesmo li svjesni situacije? Terminološka raščlamba naziva *situational awareness* u vojnemu kontekstu. *Strategos* 3/1. 7–42.